

”För vem i hela världen kan man lita på när tryggheten plötsligt fallerar?”

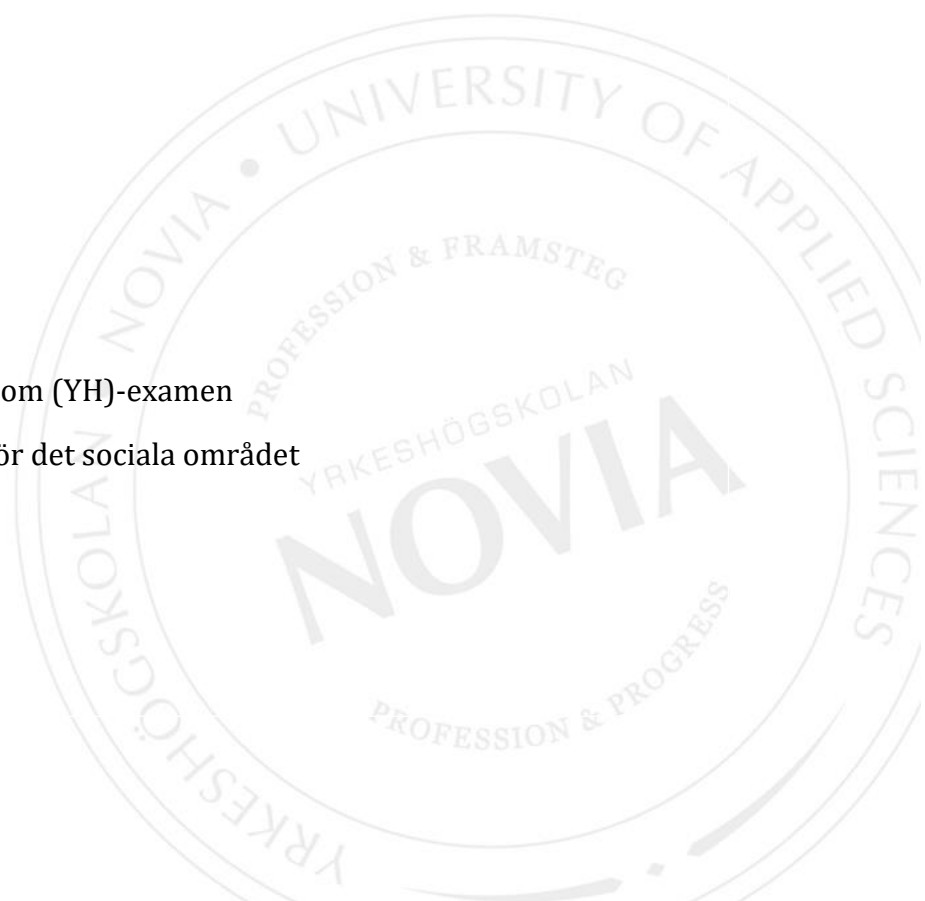
- En kvalitativ studie om anknytning och dess betydelse för barn inom småbarnspedagogik.

Mikaela Haglund

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Vasa 2017

EXAMENSARBETE

Författare: Mikaela Haglund
Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Vasa
Inriktningsalternativ/Fördjupning: Småbarnspedagogik och metodik
Handledare: Ralf Lillbacka och Carita Blomström

Titel: ”För vem i hela världen kan man lita på när tryggheten plötsligt fallerar?”
- En kvalitativ studie om anknytning och dess betydelse för barn inom småbarnspedagogik.

Datum: 16.05.2017

Sidantal: 45

Bilagor: 1

Sammanfattning

Syftet med detta examensarbete är att undersöka anknytningen hos småbarn, hur anknytning syns i en småbarnsgrupp, hur småbarn påverkas av vilken anknytning de har till sina föräldrar och anknytningens betydelse inom småbarnspedagogiken. Detta examensarbete är indelat i två delar, den första delen består av en genomgång av anknytningsteorin och den andra delen består av en undersökning. Undersökningen gjordes genom kvalitativa intervjuer med småbarnspedagoger.

Resultatet av denna undersökning visade att anknytningsteorin har en viktig roll inom småbarnspedagogiken och att småbarnspedagogerna använder den för att utforma den dagliga verksamheten. Småbarnspedagogerna uttrycker stor medvetenhet över hur viktig anknytningen mellan barnet och hans/hennes föräldrar är och hur viktig känslan av trygghet är för barn i denna ålder.

Språk: Svenska

Nyckelord: anknytning, småbarnspedagogik, daghem, personal, barn, metodik.

BACHELOR'S THESIS

Author: Mikaela Haglund
Degree Programme: Social welfare, Vasa
Specialization: Early childhood education and methodology
Supervisors: Ralf Lillbacka and Carita Blomström

Title: " Who in the world can you trust when safety suddenly fails? " - A qualitative study of attachment theory and its importance for children in early childhood education.

Date: 16.05.2017	Number of pages: 45	Appendices: 1

Summary

The purpose of this Bachelor's thesis is to investigate the attachment of children, how attachment can be seen in a kindergarden group, how the children are affected by the attachment they have to their parents and the importance of attachment theory in early childhood education. The Bachelor's thesis is divided into two parts, the first part consisting of a review of attachment theory and the second part consists of an investigation. The investigation was conducted through qualitative interviews with early childhood educators.

The results of this Bachelor's thesis showed that attachment theory still has an important role in early childhood education and early childhood educators are using it to design their daily work. Early childhood educators express great awareness of the importance of the attachment between the child and his/hers parents and the feeling of safety for children of this age.

Language: Swedish

Key words: attachment, day care center, personnel, child, early childhood education, methodology.

Innehållsförteckning

1	Inledning.	1
2	Syfte.	1
3	Anknytning.	2
3.1	Vad innebär anknytning?	2
3.2	Anknytningsteori.	3
3.3	Anknytningsteorins förgrundsfigurer.	4
4	Hur utvecklas anknytningen?	5
4.1	Anknytningens fyra grundstadier.	5
5	Olika anknytningsmönster.	7
5.1	Främmandesituationen.	7
5.2	Trygg anknytning.	8
5.2.1	En trygg bas.	9
5.3	Otrygg anknytning.	9
5.3.1	Undvikande anknytning.	10
5.3.2	Ambivalent anknytning.	10
5.3.3	Desorganiserad anknytning.	11
6	Avgörande faktorer för utvecklingen av anknytningsmönster.	11
6.1	Hur utvecklas en trygg anknytning?	11
6.2	Hur utvecklas en otrygg anknytning?	12
7	Separationer.	12
7.1	Hur reagerar små barn på långa separationer?	13
7.2	Hur reagerar små barn på dagliga separationer?	14
7.2.1	Skillnader i hur barn med trygg anknytning och otrygg anknytning reagerar vid dagliga separationer.	15
8	Hur kan man känna igen barns anknytningsmönster i en småbarnsgrupp?	15
8.1	Barn med trygg anknytning.	16
8.2	Barn med undvikande anknytning.	17
8.3	Barn med ambivalent anknytning.	18
8.4	Barn med desorganiserad anknytning.	18
9	Hur kan pedagogen tillgodose barnens anknytningsbehov?	19
10	Arbetsmetoder i småbarnsgruppen.	21
10.1	Inskolningssamtal.	21
10.2	Arbete i smågrupper.	22
10.3	Egenvårdarmodellen.	22
11	Sammanfattning av teorin.	23
12	Metod och tillvägagångssätt	24

12.1	Kvalitativ metod	25
12.2	Tillvägagångssätt.....	26
12.3	Datasekretess	26
12.4	Analysmetod och bearbetning	27
13	Resultatredovisning	27
13.1	Hur beaktar ni anknytningsteorin?	28
13.2	Kunskap om anknytningsteori.....	28
13.3	Anknytningens betydelse i den dagliga verksamheten.....	29
13.4	Anknytningsbeteende hos barnen i småbarnsgruppen.....	29
13.5	Arbetsmetoder för att främja anknytning.....	30
13.6	Påverkas barnets tid i småbarnsgruppen av en otrygg anknytning?	31
13.7	Hur kan pedagogen tillgodose barnens anknytningsbehov?	32
13.8	Påverkas barnens framtid av deras anknytning?	32
13.9	Anknytningsrelationen mellan barn och förälder	33
13.10	Övriga kommentarer	34
14	Slutdiskussion och kritisk granskning	34
	Källförteckning	37
	Bilagor.	39

1 Inledning.

Detta examensarbete handlar om anknytning hos barn och hur den syns inom småbarnspedagogiken. Examensarbetet kommer specifikt att ta fasta på den otrygga anknytningen. Anknytning är ett mycket brett område och det finns mycket att undersöka om, dock är jag mest intresserad av att undersöka om man som pedagog kan se att ett barn har en otrygg anknytning, finns det några symtom eller faktorer som gör att barnet skiljer sig från de andra barnen i barngruppen? På vilket sätt påverkas barnets tid i småbarnsgruppen om hen har en otrygg anknytning? Ett annat tyngdpunktsområde för mitt examensarbete är att undersöka om det finns specifika arbetssätt/metoder som man som pedagog arbetar med när det finns barn med otrygg anknytning i barngruppen.

Som blivande pedagog anser jag att anknytningen mellan ett barn och dess vuxna är mycket viktig och spelar stor roll för hur barnet mår och utvecklas. Barnet är beroende av föräldrarnas närhet under de första levnadsåren, men på vilket sätt påverkas barnet om hans behov inte blir tillgodosedda under dessa viktiga år i barndomen? Jag kommer även att undersöka om det finns specifika arbetsmetoder för hur man arbetar med anknytning i småbarnsgrupper.

2 Syfte.

Mitt examensarbete kommer att ta upp anknytningsteorin och definiera vad anknytning är. Syftet med examensarbetet är att granska hur anknytning tar sig i uttryck i en småbarnsgrupp, specifika arbetsmetoder som används för att främja anknytning, vilka faktorer påverkar anknytningen, hur man som pedagog kan tillgodose barnens anknytningsbehov samt hur detta påverkar hans tid i småbarnsgruppen.

I mitt examensarbete kommer jag att försöka få svar på fyra centrala frågeställningar om anknytning:

- *Kan man som pedagog se vilken typ av anknytning ett barn har?*
- *Hur mycket vet småbarnspedagogerna om anknytningsteorin?*
- *På vilket sätt påverkas barnets tid i småbarnsgruppen om hen har en otrygg anknytning?*

- *Finns det specifika arbetsmetoder man kan använda när man arbetar i en småbarnsgrupp när det gäller anknytning?*

Examensarbetet kommer att fokusera på hur barnets anknytningsrelation till både föräldrarna och pedagogerna ser ut. Eftersom att jag vill undersöka hur barnets anknytningstyp påverkar hur barnet trivs och fungerar i en småbarnsgrupp anser jag att det är relevant att jag undersöker hur det kommer sig att barnet i grunden har en otrygg anknytning och hur barnet knyter an till andra viktiga personer i dess omgivning, vilket i detta fall är pedagogerna.

3 Anknytning.

I detta kapitel kommer jag att gå igenom anknytningsteorin och definiera vad begreppet anknytning är och vad den innebär. Till att börja med kommer jag grundligt redogöra för anknytningsteorin och dess grundare. Detta kapitel kommer även att innehålla anknytningsteorins framväxt och historia.

3.1 Vad innebär anknytning?

Bowlby anser att anknytning innebär förmågan att knyta känslomässiga band till individer i sin omgivning, ibland med rollen som omvårdnadssökande och ibland som omvårdnadsgivare och att detta är en huvudaspekt när det gäller personlighetens effektiva fungerande och människans psykiska hälsa. (Bowlby, 2010, s. 146) Man kan beskriva anknytningen som ett specialfall av nära känslomässiga relationer, hit räknas relationer som till exempel nära vänner, relationen mellan barn och förälder, kärleksrelationer och så vidare. Dessa olika typer av relationer har 5 faktorer gemensamt: relationerna har varaktighet över tid, relationen är bunden till en viss person som inte är utbytbar, relationen har stor känslomässig betydelse för individen, relationen kännetecknas av att personerna söker varandras närhet, personerna i relationen upplever/känner obehag vid ofrivillig separation från varandra.

Utöver dessa 5 faktorer kan en anknytningsrelation definieras av att personen som är anknuten söker trygghet, tröst och beskydd hos sin anknytningsperson.

Det finns både trygg och otrygg anknytningsmodell. Den trygga anknytningen skapas om barnet får skydd och tröst när hen söker det från en vuxen/förälder, men ifall barnet inte får sina signaler besvarade och till följd inte känner sig mera trygg eller beskyddad leder det till en otrygg anknytning. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 36).

3.2 Anknytningsteori.

Det går enkelt att sammanfatta hela anknytningsteorin med en enda mening, individen söker sig bort från något som skrämmer och till något/någon som kan göra oss trygga igen. (Wennerberg, 2013, s. 26) Den svenska översättningen av begreppet anknytning kommer ursprungligen från engelskans *attachment*. Begreppet anknytning kan definieras på så sätt att det är något mindre som hänger ihop med och är beroende av något som är större, i detta fall handlar det om barnet som är beroende av en förälder. En central del av teorin behandlar samspelet mellan anknytning och omvårdnad. Samspelet innehåller föräldrarnas förmåga och villighet att stöda barnets grundläggande behov som till exempel beskydd, tröst och trygghet i utsatta situationer. Anknytningen är en relationsspecifik process som pågår mellan ett barn och dess föräldrar under barnets spädbarnsår. Denna process skapar ett band mellan barnet och föräldrarna som gör att barnet känner sig tryggt och omhändertaget.

Anknytningen hos barnet fortsätter att utvecklas och förvandlas successivt till mentala representationer, representationerna består av barnet själv, av viktiga närstående och samspelet emellan dem. Dessa mentala representationer som barnet har bildat sig kallas för *inre arbetsmodeller* (IAM). De mentala representationerna och de inre arbetsmodellerna har viktiga roller i barnets fortsatta utveckling, speciellt när det kommer till de nära känslomässiga relationer som hen kommer att ha i framtiden. (Broberg, Risholm Mothander, Granqvist & Ivarsson, 2008, s. 16). Alla individer har ett eget anknytningssystem som sätts igång under vissa omständigheter och stängs av under andra. Upplevelse av smärta, rädsla, skrämmande situationer eller upplevelsen av att mamman är oåtkomlig är sådana faktorer som kan slå på ett barns anknytningssystem. Faktorer som kan stänga av systemet igen är mammans närvaro, kroppskontakt och känsla av beskydd. (Bowlby, 2010, s.25)

3.3 Anknytningsteorins förgrundsfigurer.

Anknytningsteorins förgrundsfigurer är John Bowlby och Mary Ainsworth. Bowlby var läkare och psykoanalytiker som redan på 1930-talet började intressera sig för emotionella problem som barn på institutioner hade, till exempel barn som bodde på barnhem. Mary Ainsworth var psykolog och Bowlbys kollega, de bedrev tillsammans forskning om anknytning. Bowlby ansåg att barnet har ett medfött behov av närhet och kontakt från andra människor i dess omgivning. Detta behov har sitt ursprung i den miljö som människoarten har växt upp i.

Människan är till skillnad från många andra arter beroende av andra under en lång tid efter födseln, till exempel tar det väldigt lång tid innan människobarnet kan förflytta sig utan hjälp av en vuxen. Barnet måste använda sig av signaler för att kunna locka till sig och få kontakt med en vuxen, signalerna kan vara skratt, gråt eller leenden. För att den vuxne alls ska reagera bör hen ha en beredskap för att kunna reagera på dem och svara på barnets signaler. Detta innebär att vår art har växt upp i en miljö där barnet har varit beroende av andra för att kunna överleva, och detta hänger med vår art än idag. Det centrala under barnets första levnadsår är att söka kontakt och närhet från vuxna i dess omgivning, barnet inriktar sig på de vuxna som hen känner igen och kan lita på och så småningom utvecklar hen en anknytning till dessa personer. (Hwang & Frisé, 2007, s. 184-185)

John Bowlby har skrivit en rapport vid namn *Maternal care and mental health* (1952), denna rapport betonade betydelsen som föräldrarna har för barnens utveckling och vilka risker som hör ihop med separationer och byten av vårdare, speciellt för barn som är yngre än 3 år gamla. I samband med detta har Bowlby gjort ett samarbete med makarna James och Joyce Robertson. Detta samarbete gick ut på att makarna Robertson studerade barn som har blivit utsatta för separationer vid t.ex. sjukhusvistelser. Studierna dokumenterades med filmkameror och på filmerna kunde man se med plågsam tydlighet hur starkt barn mellan 2-3 år blev påverkade av att vara separerade från sina föräldrar när de är ensamma i en ny och främmande miljö. (Broberg, Risholm Mothander, Granqvist & Ivarsson, 2008, s.12-13)

4 Hur utvecklas anknytningen?

Under tiden som fostret finns i mammans mage kan hen lära sig känna igen sin egen mammas röst. Efter att barnet har blivit fött så börjar hen under de första levnadsdagarna använda alla sina sinnen för att lära känna sin omgivning och de människor som finns i den och ständigt återkommer. Dock är det inte lätt för spädbarnet att ta kontakt med människorna runtomkring eftersom hen inte kan vända sig, kroppsrörelserna är reflexmässiga och barnets kommunikation och signalsystem består till den största delen av skriket. Skriket är obehagligt för de flesta och leder oftast till eftersträvad reaktion av föräldrarna, vilket är att de kommer till undsättning för att trösta och skydda barnet. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 40)

4.1 Anknytningens fyra grundstadier.

Bowlby delar in utvecklingen av anknytningen i fyra grundläggande stadier, det är inte relevant när barnet går igenom dessa stadier, men barnet måste gå igenom alla dessa stadier för att uppnå ett moget socialt beteende.

- ***Sociala relationer oberoende av person (0-2 månader):***

Spädbarnet börjar redan under sina första levnadsdagar söka efter mänsklig kontakt, barnet tycker om att titta på objekt med tydliga konturer som har många olika vinklar och linjer. Spädbarnet är intresserat av att titta på människor i dess omgivning, speciellt intresserad är hen av att titta på deras ögon. Spädbarnet märker här att hen kan påverka dess omgivning genom att använda sig av olika signaler som till exempel gråt eller leenden. Detta stadie kallas även för ospecifikt anknytningsbeteende. (Hart & Schwartz, 2010, s. 77)

Barnets gråt är ett första tecken på anknytningsbeteende, syftet med detta beteende är att få en vuxen att fort reagera på barnets signaler för att komma till undsättning och skydda barnet från eventuell fara. Barnets signaler, känslor och reaktioner på stimuli samt föräldrarnas närhet och intresse för barnet gör att anpassning och närhet skapas i relationen, genom detta får en barnet en bekräftelse för dess existens och en tillit för att omgivningen svarar på dess behov. Denna intuitiva kommunikation leder till att det

skapas en allt större social ömsesidighet i relationen mellan barnet och de vuxna i hennes liv. (Hwang & Frisé, 2007, s. 185)

- ***Sociala relationer till vissa personer (2-7 månader):***

Det är svårt att veta exakt när barnet når detta stadium eftersom att det inte är helt klart när ett barn börjar känna igen människor, men Bowlby anser att detta sker någon gång när barnet är mellan en och två månader gammal. Från och med att barnet är två månader gammalt kan hen visa att hen känner igen vissa människor. Barnet visar detta genom att det är mera uppmärksam och skrattar mera när barnet är med människor som hen känner igen. Föräldrarna i sin tur blir glada när de märker att deras barn föredrar att få närhet och uppmärksamhet av dem, och detta stärker samspelet mellan dem. Ifall föräldrar till barn i 2-3 månaders ålder inte samspekar med sina barn utan bara är passiva och tittar på dem så blir barnet oroligt och ledset, detta innebär att barnet har egna förväntningar på vad samspelet mellan hen och föräldrarna ska innehålla och eftersom att samspelet inte lever upp till förväntningarna så reagerar barnet med till exempel gråt. (Hwang & Frisé, 2007, s. 185-186)

- ***Aktivt kontaktbeteende gentemot >> utvalda personer<< (7 månader - 2 år):***

Vid 6-7 månaders ålder börjar barnet känna igen vissa människor och dessa förknippar hen med antingen behagliga eller obehagliga minnen/upplevelser. Under detta stadiet av utvecklingen lär sig även barnet objektspermanens, detta innebär att barnet har lärt sig att objekt och personer fortfarande existerar även om hen inte ser den/det för stunden. (Hart & Schwartz, 2010, s. 77) Detta steg är mycket viktigt för den sociala utvecklingen, det innebär att barnet nu kan bilda en varaktig känslomässig relation till sin förälder och relationen består även om barnet och föräldern är åtskilda under en tid. Denna övergång är inte märkbar för föräldrarna eftersom att barnet redan en längre tid har visat att det föredrar dem framför andra människor, men det finns ändå två viktiga förändringar i barnets beteende:

Barnet har nu börjat protestera, till exempel genom att gråta, ifall någon anknytningsperson till barnet lämnar hen ensam. Barnet kan ha reagerat liknande vid samma situation tidigare i livet, men då har det handlat mer om att barnet inte längre får den uppmärksamhet och stimuli som hen vill ha. Barnet kan ganska lätt finna tröst

vid någon annan person, dock blir detta svårare efter hand eftersom att människorna i barnets omgivning nu inte längre är utbytbara, barnet har vissa personer i dess omgivning som hen föredrar framför andra. Barnet vill bara vara med speciella >> **utvalda** << vuxna och börjar protestera ifall någon av dessa försvinner ur sikte.

För det andra så har barnet nu lärt sig att förflytta sig utan hjälp av vuxna. En helt ny värld öppnas för barnet i takt med att hen lär sig krypa allt fortare och fortare. Detta leder till att kontakten allt oftare är på barnets egna villkor eftersom att hen nu självständigt kan röra på sig och söka kontakt med andra människor.

Nu när barnet har börjat utforska världen fungerar föräldrarna som en trygg bas dit barnet kan återvända ifall hen känner sig osäker eller blir rädd. (Hwang & Frisé, 2007, s. 186-187)

- **Målinriktade relationer (2 år och uppåt):**

Den nästa stora psykologiska övergången händer när spädbarnstiden har tagit slut, ungefär när barnet är 3 år gammalt. Bowlby anser att barnet vid denna övergång kan förstå andra människors känslor och avsikter, dock är förståelsen för detta mycket elementär. (Hwang & Frisé, 2007, s. 186)

5 Olika anknytningsmönster.

Detta kapitel går igenom och definierar vad främmandesituationen är och vilka anknytningsmönster som finns.

5.1 Främmandesituationen.

Främmandesituationen är ett testförsök som totalt tar ca. 20 minuter och består av totalt 8 miniepisoder. Episoderna är 3 minuter långa. **Testet går ut på att aktivera barnets anknytningssystem.** I varje episod hamnar barnet i olika situationer med olika människor (en främling och en förälder). Främmandesituationen kan se ut på det här sättet:

- Episod 1: Försöksledaren presenterar rummet för barnet och föräldern.

- Episod 2: Föräldern och barnet får bekanta sig med rummet, barnet utforskar leksakerna och föräldern hjälper/deltar endast vid behov.
- Episod 3: Här kommer en främmande vuxen försiktigt in i rummet, hen sitter till en början tyst men pratar sedan med föräldern och till sist leker hen lite med barnet.
- Episod 4: Nu lämnar föräldern barnet ensam med främlingen. (*Separation 1*)
- Episod 5: Föräldern kommer tillbaka och främlingen lämnar tyst och försiktigt rummet. (*Återförening 1*)
- Episod 6: Nu lämnar föräldern också rummet och barnet blir ensamt kvar. (*Separation 2*)
- Episod 7: Främlingen kommer in i rummet igen och stannar med barnet, samspekar med barnet ifall det är nödvändigt.
- Episod 8: Föräldern kommer tillbaka in i rummet, främlingen försvinner ut försiktigt. (*Återförening 2*)

Främmandesituationen görs oftast i sådana utrymmen där det finns en envägs-spegel som gör det möjligt för föräldern att se barnet under separationerna, dock kan inte barnet se föräldern. Denna procedur videofilmas för att man ska kunna använda den för senare kodning av anknytning. Mary Ainsworth delade in anknytningen i tre olika mönster: *trygg anknytning, undvikande anknytning och ambivalent anknytning*. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 50-51)

5.2 Trygg anknytning.

Personer med en tidig trygg anknytning i sin barndom har visat samband med bl.a. positiv självbild, goda kompisrelationer och ett gott psykiskt välbefinnande. (Wennerberg, 2013, s. 110) Anknytningssystemets funktion kan man jämföra med en termostats funktion, när barnet känner sig tryggt så slås systemet av. Det trygga barnet vet att det kan återvända till sin förälder, till ”den trygga hamnen”, för att få tröst och beskydd ifall det finns behov för det. Barnet behöver en trygg bas för att få den känsla av trygghet som hen behöver för att kunna hänga sig åt sin nyfikenhet för omvärlden. När barnet känner sig mindre tryggt eller hotat (sjukdom, trötthet eller någon form av yttre hot) så slås anknytningssystemet på igen och därigenom hämmas barnets utforskande av omvärlden. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 51) Hälsosamma tecken på en trygg anknytning är ett barn som leker och

upptäcker omgivningen med sin anknytningsperson och reagerar även positivt på främlingar runtomkring sig, dock visar barnet att hen blir litet störd när anknytningspersoner försvinner ur sikte. När anknytningspersonen återvänder blir hen välkomnad tillbaka av barnet med kramar och entusiasm. (Karlsson, 2001, s.138)

5.2.1 En trygg bas.

Det centrala i detta begrepp är att båda föräldrarna ska fungera som en sorts tillflykt att återvända till när världen utanför denna trygghet blir för svår att hantera för barnet. (Bowlby, 2010, s. 33) För att barnet ska kunna utforska sin omvärld behöver hen ha en trygg bas, en "trygg hamn" dit hen kan återvända ifall yttre hot finns i närheten. Barnet kan lita på att denna trygga bas finns för hen ifall hen behöver beskydd från fara som hotar. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 45) Denna trygga bas ska vara en förälder eller någon annan vårdnadshavare i barnets närhet. Med hjälp av barnets trygga bas, föräldern, kan barnet tryggt utforska världen, men för att detta ska funka behöver barnet få erfarenhet av att föräldern hör, förstår och vill hjälpa barnet. Om föräldern finns till för barnet när hen behöver det bildas en flexibel relation till föräldern, detta innebär att barnet kan växla mellan att utforska och söka trygghet hos föräldern. Denna relation till föräldern gör att barnet känner sig tryggt att vara en bit ifrån föräldern, men ju längre bort föräldern finns desto obekvämare blir barnet. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 51-52)

5.3 Otrygg anknytning.

Mary Ainsworth kunde redan under sin första studie urskilja två olika typer/mönster av den otrygga anknytningen, dessa två är undvikande anknytning och ambivalent anknytning. Som tidigare nämnt så finns det enligt Mary Ainsworth tre olika typer av anknytning (trygg, undvikande och ambivalent) men Mary Main, som var en av Ainsworths tidigare doktorander, var av annan åsikt. Main ansåg att anknytningen delas in i två olika fack, som organiserad (trygg, undvikande eller ambivalent) eller som desorganiserad. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s.52) Viktigt att komma ihåg är att ett barn med en otrygg anknytning inte har en svagare anknytning till en person än ett barn med en trygg anknytning. Barn anknyter starkt även till personer som inte är optimala för att ha rollen

som primär anknytningsperson, d.v.s. personer som misshandlar, missbrukar och inte ger barnet den omsorg som hen behöver. (Wennerberg, 2010, s.22)

5.3.1 Undvikande anknytning.

Den undvikande anknytningen tar sig i uttryck på så sätt att barnet inte visar något sorts behov av att använda föräldern som en trygg bas. Barn som i ettårsåldern visar denna typ av anknytningsbeteende har i högre utsträckning än de tryggt anknutna barnen, erfarenhet av sådant samspel med föräldern som visar att föräldern inte tycker om eller är bekvämt med barnets känslomässiga behov, närhetsbehov eller barnets ”klängighet”. Föräldern har till exempel inte lyssnat på sitt barn eller bara hänvisat till den andra föräldern/vårdnadshavaren eller helt enkelt bara avvisat barnets signaler för rädsla, ledsenhet eller när barnet har blivit skrämt. Småbarn behöver få närhet av sina föräldrar för att deras säkerhet ska kunna garanteras, *men på detta sätt lär sig barn med undvikande anknytning att man inte ska ge uttryck för behov av närhet och skydd förutom när det har hänt någonting riktigt katastrofalt, man ska inte ”gnälla för småsaker”*. Barnet lär sig att det nog är bäst att hålla saker och ting för sig själv. I framtiden kan en undvikande anknytning leda till att barnet blir känslomässigt självförsörjande och försöker att på egen hand hantera situationer som hen kanske egentligen inte är redo för. Risken är att denna typ av anknytning i barndomsåren resulterar i en bräcklig självständighet och svårigheter att vara empatisk inför andra individers känslomässiga behov. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 52-53)

5.3.2 Ambivalent anknytning.

Den ambivalenta anknytningen utvecklas i sådana relationer där föräldrarnas samspel med barnet är mera oförutsägbart. Barnet får problem med att förutsäga på vilket sätt föräldern kommer att svara på hens signaler. Samspelet mellan föräldern och barnet sker på föräldrarnas villkor, när det passar för föräldern så kan hen vara en mycket bra förälder till barnet, men föräldern tar inte barnets signaler i beaktande. Föräldern kan i detta fall ha mycket problem med att skilja på sina egna upplevelser och barnets, detta leder till att föräldern tror sig veta hur barnet känner sig, detta försvårar i sin tur känsloutvecklingen för barnet eftersom hen själv inte får utforska på egen hand hur hen känner sig och ta reda på hur/ på vilket sätt hen ska signalera sina känslor till omgivningen. Ambivalent anknytning

barn får alltså inte lära sig att hen själv kan reglera samspelet med föräldern med hjälp av sina signaler, det är istället mera utlämnat åt föräldrarnas bild av verkligheten. Barn med denna typ av anknytning skapar sig mindre förtroende för sin egen förmåga och riskerar på så sätt att bli mycket passiva, andra barn tar anknytningsbehovet till sin spets och skruvar upp behovet på ”full volym”, barnet skriker, blir ängsligt, oroligt och bevakar varje steg som föräldern tar. För att barnet ska få den närhet hen behöver kan hen klänga sig fast i byxbenet på föräldern för att på så sätt med säkerhet bli beskyddat från fara. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 53-54)

5.3.3 Desorganiserad anknytning.

Den desorganiserade anknytningen handlar i grund och botten om ett permanent dysreglerat rädslsystem hos både föräldern och barnet. Det innebär att föräldrarnas obearbetade rädslor och trauman överförs från föräldrarnas inre mentala värld till barnets fysiska beteende. Föräldrarnas obearbetade trauman och rädslor ger upphov till dissociativa medvetandeprocesser och även skrämmande eller skrämmande föräldrabeteenden. Dessa skrämmande beteenden gör att barnet känner sig rädd istället för tryggt, vilket i sin tur leder till att hen ändrar sina strategier för att söka beskydd och närhet hos föräldern. Den dissociativa medvetandeprocesser innebär att man har en bristande självmedvetenhet till sitt eget beteende som följd av trauma tidigare i livet eller stressiga livssituationer. När barnet hamnar i en situation där hen är i behov av att söka närhet och skydd hamnar hen i en konflikt – eftersom att föräldern som borde ge tröst och skydd även är det som skrämmar barnet mest. (Wennerberg, 2010, s. 151, 156 - 157).

6 Avgörande faktorer för utvecklingen av anknytningsmönster.

Vad är det egentligen som påverkar vilket anknytningsmönster ett barn får? Vilka faktorer spelar roll i relationen mellan barn och föräldrar? I detta kapitel redogörs det för olika faktorer som bidrar till att barnet utvecklar en trygg/otryggt anknytningsmönster.

6.1 Hur utvecklas en trygg anknytning?

Det finns en huvudsaklig faktor som spelar stor roll i barnets utveckling av anknytning, denna faktor ligger i vilken typ av omvårdnad barnet får av sina föräldrar. Föräldrar

behöver ägna tid och ge omsorg till barnet samt visa för barnet att hen är trygg hos dem. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 56) En trygg anknytning utvecklas i en relation där det finns ett samspel mellan barn och förälder. Ögonkontakt, lyhördhet, närhet, att ge respons till barnet och att svara på barnets signaler är mycket viktiga faktorer som bidrar till att barnet utvecklar en trygg anknytning till sina föräldrar. (Killén, 2014, s. 23) I en anknytningsrelation där samspelet funkar är barnet ”huvudpersonen” i föräldrarnas liv, barnet ligger i fokus för föräldrarna och de förändrar sitt beteende för att inte störa eller skrämma barnet. För barnet är det föräldrarna som är huvudpersonerna i hans liv, föräldrarna ser till att barnet ser dem genom att de går nära barnet, placerar sig så att hen ser dem, talar tydligt, ler och skrattar tillsammans med barnet. Allt detta görs för att stärka relationen mellan barnet och föräldrarna. (Karlsson, 2009, s. 18)

6.2 Hur utvecklas en otrygg anknytning?

Mary Ainsworth ansåg att en faktor som avgör om barnet utvecklar en otrygg anknytning är om föräldrarna har ett omsorgsbeteende som inte motsvarar det behov av omsorg som barnet har. (Wennerberg, 2013, s. 152) Med andra ord finns det en överhängande risk för att barnet ska utveckla en otrygg anknytning om barnet lever i en familj där det finns en omsorgssvikt. Begreppet omsorgssvikt innebär att det i familjen finns psykiska problem, alkohol- och drogmissbruk, psykiska- och fysiska sjukdomar eller våld i hemmet som leder till att barnet befinner sig i ett tillstånd av kronisk otrygghet och oro. Barn som lever i sådana förhållanden riskerar att få konsekvenser med den psykiska, kognitiva, sociala och fysiska utvecklingen och finns även i riskzonen för att utveckla en otrygg anknytning till sina föräldrar. (Killén, 2014, s. 56-57) Barnmisshandel är en faktor som kan leda till att barnet utvecklar en otrygg anknytning och kan senare i livet resultera i att barnet får sociala- och emotionella problem samt att barnet utvecklar en förvrängd bild av världen och förlorar den positiva inre modellen av sin självbild. Barnmisshandel definieras som orsakande av allvarlig skada mot barn. (Bacon & Richardson, 2001, s. 381-382)

7 Separationer.

Något av det smärtsammaste som man ett litet barn kan vara med om är att skiljas från sin mamma och detta är en smärta som man kan bära med sig och påverkas av resten av sitt liv. När ett tryggt anknutet barn blir ”lämnat” av sina föräldrar lär det sig relativt fort att

de nog kommer att komma tillbaka, men om detta händer upprepade gånger utan att barnet får återknyta till föräldrarna kan bestående skador uppstå hos barnet. (Fahrman, 1991, s.114) Barn i småbarnsgrupper måste lära sig att vara ifrån sina föräldrar upp till 10 timmar per dag så länge deras föräldrar är och arbetar. Men hur reagerar små barn på separationer? Vilka sorts beteenden kan man se hos barn vid separationer tidigt i livet?

7.1 Hur reagerar små barn på långa separationer?

Människan behöver närhet och relationer för att överleva och det är därför vi är programmerade till att göra vad som än krävs för att undvika separationer från viktiga personer i vårt liv. När ett barn blir separerat från sin anknytningsperson uppfattar hen det – på en primitiv och instinktiv nivå – som direkt livshotande eftersom att barnets chanser att överleva utanför en anknytningsrelation är mycket liten. (Wennerberg, 2013, s. 36) John Bowlby och makarna James och Joyce Robertson gjorde ett forskningsprojekt om hur barn reagerar på separationer. Projektet gjordes på sjukhus och barnhem, hela projektet filmades med filmkamera.

Resultatet av forskningsprojektet visade att barn i åldern 1 till 3 år reagerade med en karakteristisk sekvens av uppförande när de blev separerade från sina föräldrar under en längre tid. Barnen gick igenom tre olika faser vid separationen: protest, sorg och losskoppling.

- **Protest.** I denna fas visade barnen en typ av överraskad ilska, de skrek argt och högljutt samt visade stark motorisk aktivitet (dvs. sökbeteende). Detta beteende fortsatte inte under lång tid eftersom att det är ett ansträngande sätt att vara på, så om barnet inte blev återförenat med föräldrarna relativt snart så övergick barnet från protestfasen över till nedstämdhet/sorg.
- **Sorg.** Nu blev barnens gråt tystare och mera hulkande, även den motoriska aktiviteten begränsades. Ifall barnet hade möjlighet kröp barnet gärna ihop i något hörn eller i en säng, allra helst med en nalle eller någon annan sorts gosedjur. Barnen sökte tröst. Här kunde man se att barnen påverkades tydligt av separationen och ville inte ta emot tröst av främmande människor och ville inte heller äta. Anknytningsystemet var nu påslaget hos barnen som en följd av separationen.

Även om barnen till synes inte befann sig i någon akut fara så var anknytningssystemet påslaget, dock fanns där ingen för barnen bekant vuxen att söka tröst hos eller någon som kunde ge dem en känsla av trygghet, detta skulle som följd ha slätt av anknytningssystemet hos barnen igen. Detta är en mycket allvarlig situation för små barn eftersom att de inte kan klara sig en lång tid utan mat eller rogivande sömn. Ifall separationen varade längre än ett par dygn så började barnen själva ''koppla ur'' sitt anknytningssystem, detta innebar att barnen blev mera lätthanterliga och började äta, leka och acceptera kontakt med personalen. Detta kunde ses som en ''positiv'' förändring ur föräldrarnas perspektiv, vilket ledde till att de besökte sina barn mindre, eftersom att de inte ville att barnen skulle hamna tillbaka i protest/sorg fasen. I slutändan ledde detta till att barnen inte längre mötte föräldrarnas blickar när de hälsade på och de visade inte uttryck för samma djupa känslor som de tidigare hade gett uttryck för.

- **Losskoppling.** Kommer från engelskans *detachment*. Denna fas innebär att barnen nu på egen hand har börjat stänga av sitt anknytningssystem och ''koppla loss'' det psykologiska band som har funnits till föräldrarna. När barnet stänger av sitt anknytningssystem hamnar hen i riskzonen för att utveckla asocialitet, dvs. uppförandestörningar som skolk, snatteri samt känslökyla inför andra människors lidande. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 56-59)

När barnets anknytningssystem har varit aktiverat en längre tid och barnet inte har fått någon hjälp att sätta systemet i viloläge innebär stor påfrestning för barnet, vilket även leder till en förhöjd aggressivitet mot andra jämnåriga barn och vuxna personer i dess omgivning. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 60-61)

7.2 Hur reagerar små barn på dagliga separationer?

Vid John Bowlbys och makarna James och Joyce Robertsons forskningsprojekt visade att man kan underlätta de dagliga separationerna för barnet genom att introducera en ersättare för föräldrarna. Ersättaren vänjs in hos barnet och barnet börjar acceptera att det är nu någon annan som tar hand om hen. Dock kunde man tydligt se vem barnet föredrog när föräldrarna kom tillbaka för att hämta barnet. Forskning gjord på förskolor i Sverige visar att de barn som börjar i småbarnsgrupper där det finns rimligt bra barnomsorg under sitt

andra levnadsår och inte är separerad från sina föräldrar allt för många timmar per dag (helst inte mer än 7 timmar), utvecklas socialt och känslomässigt på ungefär samma sätt och takt som barn som inte ingår i barnomsorg utanför hemmet. Även bland barn som är separerade från sina föräldrar från 6 till 8 timmar per dag så är det relationen till föräldrarna som är viktigast. Detta visar att det inte finns några vetenskapliga bevis för att barn på sikt påverkas negativt av kortare dagliga separationer från sina anknytningspersoner, om den trygga basen först har hunnit etableras. Den dagliga separationen påverkas av olika faktorer, det handlar om hur separationen ser ut, hur inskolningen går till, hur lång vistelsetiden är och vad kvaliteten på den omvårdnad och omsorg som barnet får av pedagogerna under dagens lopp. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 61-62)

7.2.1 Skillnader i hur barn med trygg anknytning och otrygg anknytning reagerar vid dagliga separationer.

Barn med olika anknytningsmönster reagerar olika vid dagliga separationer, som till exempel när de blir lämnade hos pedagogerna vid daghemmet. Ett barn med en trygg anknytning kan reagera mycket starkt i denna situation och börja protestera eftersom att hen inte hade förväntat sig att bli lämnad av sina föräldrar på det här sättet.

Dock lär sig barnet efter en tid att föräldrarna alltid kommer tillbaka och hämtar hen vid dagens slut. Barnet med den trygga anknytningen bär med sig en upplevelse av trygghet och ”vet” att hen kan lita på föräldrarna och att deras ”brott” går att reparera. Barnet med en otrygg anknytning reagerar på ett helt annat sätt. Barnet kan tyckas acceptera denna situation lättare i början av tiden på daghemmet, hen accepterar att föräldrarna lämnar hen och försvinner någon annanstans. Dock blir det svårare för hen att dra nytta av småbarnsgruppens möjligheter och att utveckla nya relationer till de andra barnen och konstruktiva relationer till pedagogerna. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 62)

8 Hur kan man känna igen barns anknytningsmönster i en småbarnsgrupp?

I det här kapitlet tar jag upp på vilket sätt man som pedagog kan se vilken typ av anknytningsmönster barnen i småbarnsgruppen har. Jag kommer att ta upp de tre olika

typerna av anknytningsmönster som finns (trygg anknytning, undvikande anknytning och ambivalent anknytning) och definiera vad som är ett typiskt anknytningsbeteende i alla dessa anknytningsmönster. Varje underkapitel kommer att inledas med ett exempel på en situation i en småbarnsgrupp, exemplen påvisar barnens sätt att reagera/acceptera det som händer i småbarnsgruppen.

8.1 Barn med trygg anknytning.

”Elin tre år leker med en kompis i kuddrummet. De bygger ett högt torn av klossar, rasar det och skrattar, efteråt bygger de upp tornet igen. Leken upprepas flera gånger. Mattias, som är pedagog kommer och säger till flickorna att avsluta leken och städa undan. Elin och hennes kamrat börjar istället busa bland kuddarna i rummet. Lite senare kommer Mattias tillbaka och säger till på skarpen att de ska hjälpas åt att städa. Elin böjer huvudet svagt framåt och står still en liten stund och sedan börjar kamraterna hjälpas åt. När allt är undanstädat springer Elin fram till Mattias och ger honom en snabb kram.”

Elin i exemplet visar i sitt beteende frimodighet och initiativförmåga i leken, hon visar även självständighet mot vuxenvärldens krav när dessa inte passar med hennes egna planer. Dock vet ändå Elin att i småbarnsgruppen kan inte lunchen anpassas efter deras lek, och hon vill slutligen bekräfta hennes och Mattias positiva relation trots konflikten genom att ge honom en kram.

Tryggt anknutna barn kan vid inskolningen protestera högljutt och långvarigt om de blir lämnade ensamma i en främmande miljö med okända personer eftersom detta inte är något som de är vana vid och de tycker inte om situationen heller. Dock blir det lättare efter några veckor och när barnet har hittat en ersättare för sina föräldrar, en ny anknytningsperson kan man räkna med följande beteende:

- Barnet söker tröst och skydd hos pedagogen när fara hotar, när hen känner sig trött och krasslig och barnet låter sig bli tröstat av pedagogen.
- När pedagogen lyfter upp barnet i famnen börjar barnet ”gosa in sig”, dvs. vilar kroppen mot pedagogen och blir lugnt och avspänt.
- Barnet kommer spontant och kramar pedagogen.
- Barnet kommer och ”tankar” trygghet hos pedagogen vid fri lek.
- Barnet kommer och ber om hjälp av pedagogen.
- Barnet visar skam/skuld/ångest när hen blir tillrättavisad.
- Barnet visar positiva känslor mot pedagogen.

(Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 75-76).

8.2 Barn med undvikande anknytning.

” Erik är två år och har varit i småbarnsgruppen i ett år. Han gör inte mycket väsen av sig men han kan ibland ge sig på ett annat barn utan en klar anledning. Hanna, den pedagog som skötte inskolningen tycker att han inte kan komma in i leken med andra barn. Han tycker om att leka med dockor och tycker om att byta kläder på dem. Om han får problem med att trä i armar och ben kommer han och frågar hjälp av Hanna eller någon annan pedagog. Om Hanna eller någon annan av pedagogerna försöker ge honom en kram efteråt ser han obekväm ut och går tillbaka till sin lek som han höll på med.”

Erik är inte alls lika frimodig som Elin i det tidigare exemplet, och han verkar inte heller vara bekväm i relationen till de andra barnen i gruppen. Erik leker mest ensam och leken är oftast inte så fantasifull. Han har inte heller utvecklat någon känslomässig relation till någon av pedagogerna och han använder dem snarare instrumentellt än känslomässigt. Han kommer och söker efter hjälp med går igen så fort han fått den hjälp han behövde. Erik är van med att klara sig själv och räknar inte med att få något känslomässigt stöd av pedagogerna, han är ”självförsörjande” i så stor utsträckning som möjligt. Eftersom att Erik inte vill utveckla någon känslomässig relation till pedagogerna minskar han även risken för att bli besviken av dem i slutändan.

Ett barn som har en undvikande anknytning kan visa ett beteende som innehåller dessa faktorer:

- Barnet söker i allmänhet *inte* tröst av pedagogen när fara hotar, när hen är trött eller krasslig. Barnet försöker istället ”bita ihop” och klara av situationen på egen hand. Om en pedagog erbjuder tröst i denna situation drar barnet sig undan.
- Barnet är mer intresserad av den fysiska miljön, dvs. leksakerna på avdelningen än att söka känslomässig kontakt med barn eller vuxna.
- Barnet söker inte kontakt med pedagogerna och därför är det lätt för pedagogen att förbise detta barn, eftersom att hen klarar sig så bra på egen hand.
- Barnet vill sällan visa eller dela något med pedagogen.
- Vid kontakt med pedagogen gör barnet inga försök till att få ytterligare kontakt i form av t.ex. en kram eller liknande.

(Broberg, Hagström & Broberg, s. 77-78).

8.3 Barn med ambivalent anknytning.

'' Pelle är två och ett halvt år gammal, han har varit i småbarnsgruppen i ungefär sex månader. Han är ofta orolig, gnällig och pedagogerna upplever honom som ett krävande barn. Pelle och hans grupp sitter och arbetar med lera. Kajsa, en av pedagogerna sitter och arbetar med barnen, hon börjar knåda köttbullar av lera och barnen vill göra likadant. Pelle, som sitter på en stol bredvid Kajsa börjar gnälla, ställer sig upp och lägger sig i Kajsas knä. Kajsa försöker intressera honom för lera igen och lyckas för en liten stund att få honom att återgå till uppgiften. Snart börjar Pelle gnälla igen och då tar Kajsa upp honom i knäet. Där sitter han en kort stund men när något av de andra barnen behöver hjälp börjar Pelle gnälla igen. ''

Pelles beteende skiljer sig från båda barnens i de tidigare exemplen. Han är inte lika frimodig som Elin, men inte heller någon ''ensamvarg'' som Erik. Pelle uttrycker ett mycket större behov av vuxenkontakt än vad både Elin och Erik gör, dock verkar han inte heller vara nöjd med den kontakt han får. Inskolningen för barn med denna typ av anknytning är ofta mycket påfrestande för alla parter. Barnets ambivalenta relation till föräldern (= jag vill ha ditt stöd, men jag räknar inte med att det fungerar) gör det svårt för föräldern att vara ett gott stöd för barnet och både överlämning och hämtning blir känslösamma och utdragna. Pedagogen måste ofta gå in och ''avbryta'' avskedet mellan barnet och föräldern. Detta är ett beteende som ofta fortsätter för barn med denna anknytningsmodell.

Anknytningen kan visas på detta sätt hos barn med en ambivalent anknytning:

- Barnets anknytningssystem aktiveras väldigt ofta och då söker barnet tröst hos någon av pedagogerna, dock blir barnet sällan lugnat av denna kontakt som pedagogen ger. Barnet kan istället börja ''åla sig ur'' pedagogens famn för att sedan börja gråta och gnälla om att få komma upp i famnen igen.
- Barnet har problem med att följa rutinerna som finns i småbarnsgruppen, hen vill inte städa upp, plocka undan och tillsägelser leder till konflikter som ofta lätt kan trappas upp vilket leder till att små saker blir stora ''scener''.

(Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 79-80).

8.4 Barn med desorganiserad anknytning.

Barn med en desorganiserad anknytning tar sig i uttryck genom sekvenser av motsägelsefulla beteenden, barnet tar både avstånd från och närmar sig föräldern i samma handlingssekvens, barnet gör oriktade eller missriktade och ofullständiga rörelser och det

samma gäller dess uttryckssätt. (Grina, 2015, s. 57) Det är vanligt att barn med en desorganiserad anknytning försöker att kontrollera sina föräldrars beteende genom att vara dem till lags och genom att dölja sina egna behov, ett annat sätt för barnet att kontrollera sina föräldrar och deras beteende är att använda straffande eller ”bossiga” strategier. Barn med denna typ av anknytning har ofta en självuppfattning som är präglad av negativa inre arbetsmodeller och självförakt. Barnet har lärt sig att se och uppfatta ilska och aggression även i sådana situationer där det inte finns, på grund av detta är det risk att det uppstår problem med andra barn i småbarnsgruppen. Eftersom de relationer som hen har i bagage präglas av bristande tillit kan barnet ha problem med att skapa relationer till andra barn och vuxna på grund av att hen har lärt sig att hen behöver vara kontrollerande och manipulerande för att kunna ha kontroll över situationen och undvika rädsla.

Barnet präglas av känslor som rädsla, ilska, aggression, depression, hyperaktivitet och destruktivitet, utöver detta är barn med desorganiserad anknytning inte bra på att hantera stressfulla situationer. (Killén, 2014, s.45-46).

9 Hur kan pedagogen tillgodose barnens anknytningsbehov?

Eftersom barn i dagens samhälle kan spendera väldigt många timmar av sin vardag i småbarnsgrupper tillsammans med barn och pedagoger är det viktigt att man som pedagog vet hur man ska tillgodose barnens anknytningsbehov under de timmar som de är separerade från deras huvudsakliga anknytningspersoner.

Pedagogerna i småbarnsgruppen är enligt lag skyldiga att hos varje barn främja en helhetsmässig uppväxt, utveckling, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande. I lagen om småbarnspedagogik står det även att småbarnspedagogikens syfte är att säkerställa en småbarnspedagogisk miljö som är utvecklande, främjar inläring samt är hälsosam och *trygg*, i samma lag står det även att man ska trygga ett verksamhetssätt som respekterar barnet och ger så bestående förhållanden som möjligt för växelverkan mellan barnet och pedagogerna. (Lag om småbarnspedagogik, 19.01.1973/36) Pedagogerna som arbetar i småbarnsgruppen är alltså skyldiga att se till så att barnen i gruppen känner sig trygga under dagen och att de arbetar för att främja en bra, stödjande och utvecklande relation mellan pedagogerna och barnen. En annan lag som stöder detta är socialvårdslagen, i

denna lag sägs det att barnet har rätt till en *trygg uppväxtmiljö* och såväl psykisk och fysisk integritet och även att få möjligheten till att få förståelse samt *omsorg* enligt ålder och utvecklingsnivå. (Socialvårdslag, 30.12.2014/1301) I den nya versionen av Grunderna för planen för småbarnspedagogik belyser man hur viktigt det är att barnen i småbarnsgruppen får ett öppet och respektfullt bemötande, att man ser varje enskilt barn och dess specifika behov samt beaktar barnets individuella utveckling. Barnträdgårdslärarens uppgift i småbarnsgruppen är att skapa en förtroendefull relation till barnen och upprätthålla ett samarbete mellan pedagoger och föräldrar. Detta skapar kontinuitet och trygghet för barnen i småbarnsgruppen. Den varaktiga relationen mellan pedagog och barn är en annan viktig faktor som nämns i den nya planen. Den pedagogiska verksamheten ska ordnas på så sätt att barnet får en grund för ett livslångt lärande, detta görs genom att ha en kontinuerlig och konsekvent inläring. Det ska även finnas utformade planer för rutinerna som finns på avdelningen och hur t.ex. informationsöverföringen ser ut, detta idrar till att övergången mellan hemmet och att börja i en småbarnsgrupp blir enklare för barnet, vilket i sin tur bidrar till en känsla av trygghet både för barn och föräldrar. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 18)

Enligt FN:s barnkonvention ska man alltid sträva efter att göra det som är bäst för barnet. Varje barn har rätt till livet, vilket innebär att vi är skyldiga att trygga bästa möjliga förutsättningar för hen och barnet ska skyddas från alla former av våld och försummelse. Detta är endast några viktiga punkter från FN:s barnkonvention som berör och formar arbetet man gör som småbarnspedagog. Dessa punkter är viktiga att hålla i minne och att arbeta efter. (Lapsi-asia, u.å.).

Under dagens gång finns det många situationer där barnens anknytningssystem kan aktiveras, det är då pedagogens uppgift att kunna lugna barnet och stänga av anknytningssystemet igen. Pedagogen fungerar som en ersättningsperson för barnets huvudsakliga anknytningssystem, alltså barnets föräldrar. Dessa pedagoger som blir barnets ersättningspersoner är speciellt viktiga för barn i åldern 1-3 år eftersom att de inte ännu har lärt sig att hantera och reglera de känslor som väcks. Barnen i småbarnsgruppen behöver pedagoger som är fysiskt och känslomässigt på plats och de ska ge dem erfarenheter av tillräcklig och pålitlig hjälp. Detta bidrar till att barnen kan leka, utforska och utvecklas eftersom att de vet att pedagogerna finns där som en ”trygg hamn” att återvända till ifall fara hotar. Inom småbarnspedagogiken brukar man säga att barnen i

denna situation kommer tillbaka till pedagogen, den ”trygga hamnen”, för att ”tanka trygghet”. När de yngre barnen kommer för att tanka och känna trygghet blir det mera påtagligt fysiskt, barnet vill komma upp i knäet och sitta eller bli upplyft i famnen. I takt med att barnen blir äldre och får mera erfarenhet av pedagogernas pålitlighet kan det räcka med att pedagogen ger en blick eller kommentar till barnet som visar att hen följer med och ser till att barnet har det bra, detta ger barnet en känslomässig bekräftelse av att hen lugnt kan leka vidare. (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 196-198) För att barnen i småbarnsgruppen ska kunna knyta ett anknytningsband till någon av pedagogerna bör barnen få känna närkontakt med dem. Alla barn bör få en egen ersättande anknytningsperson när de börjar i småbarnsgruppen. Pedagogen som blir barnets anknytningsperson måste se till att barnet vet att hen kan komma och söka efter skydd och tröst hos denna pedagog om hen är i behov av det. (Killén, 2014, s. 127)

10 Arbetsmetoder i småbarnsgruppen.

I detta kapitel kommer det att tas upp olika arbetsmetoder som lämpar sig för arbete med anknytning inom småbarnspedagogiken. Ett antal av metoderna kommer att vara direkt menade för denna klientgrupp och för utredning av anknytning och andra kommer vara sådana som man kan anses främja anknytningen hos ett barn.

10.1. Inskolningssamtal.

En arbetsmetod som görs i stort sätt i alla småbarnsgrupper när det är dags för inskolning av nya barn i småbarnsgruppen är inskolningssamtal med föräldrarna till barnet. Detta är något som nästan görs automatisk eftersom att det ofta är en procedur som hör till de återkommande rutinerna varje år vid starten av en ny termin.

Inskolningssamtalet görs innan barnet börjar i småbarnsgruppen. Syftet med samtalet är att föräldrarna och småbarnspedagogerna ska få utbyta och ge varandra viktig information om barnet och småbarnspedagogerna får svar på frågor som: vilket temperament har barnet? Hur har barnets utveckling sett ut hittills? Hur ser er familjesituation ut? Vilka personer spelar en viktig roll i barnets liv? (far-och morföräldrar, syskon, släktingar, vänner till familjen o.s.v.), vilka rutiner har barnet o.s.v. Inskolningssamtalet kan leda till ett bättre samarbete mellan småbarnspedagogerna och föräldrarna samt göra att barnet känner sig

tryggare och mera välkommet i småbarnsgruppen eftersom att småbarnspedagogerna vet vad de ska göra för att tillfredsställa just hens behov. (Brandtzæg, Torsteinson & Øiestad, 2016, s.156).

10.2. Arbete i smågrupper.

Att arbeta i smågrupper innebär att småbarnspedagogerna delar in alla barn i mindre grupper, och att de i grupperna får arbeta/göra något tillsammans med en småbarnspedagog. När man arbetar i en mindre småbarnsgrupp gör det dig som småbarnspedagog mera lyhörd för varje barn eftersom att det då är enklare att se dem som individer, barn kan i denna situation känna av att du *ser* dem på ett annat sätt än tidigare, vilket i sin tur leder till att barnet får en ökad känsla av trygghet för dig som är småbarnspedagog i gruppen. Den ökade tillgängligheten och tryggheten bidrar även till en känsla av glädje och tröst hos barnet. (Brandtzæg, Torsteinson & Øiestad, 2016, s.163).

10.3. Egenvårdarmodellen.

Egenvårdarmodellen är en arbetsmodell för småbarnspedagoger som ska hjälpa dem att arbeta preventivt och på ett sådant sätt som förstärker de faktorer som bidrar till och gynnar barnets sunda tillväxt. Modellen är utvecklad av Katri Kanninen, Arja Sigfrids och Ann Backman. (Kanninen, Sigfrids, & Backman, 2009, s. 17).

Denna modell går ut på att varje barn i småbarnsgruppen får en egen småbarnspedagog som kommer att ha ansvar för situationer som påklädning, wc-besök, sovstunder och matsituationer. Småbarnspedagogen kommer även att fungera som barnets trygga hamn dit hen kan komma när hen känner sig otryggt, skrämt, ledset eller hotat, detta är pedagogens viktigaste uppgift som egenvårdare. Alla människor har olika grundbehov som behöver bli tillgodosedda. För barn är trygghet och överlevnad två grundbehov som bör tillgodoses av småbarnspedagogen under dagens lopp. Barnet behöver få känna att i småbarnsgruppen är det tryggt att vara och här finns det personer som jag kan ty mig till, och hen bör även känna att hen vet hur hens egenvårdare kommer att tillfredsställa dessa behov. Andra grundbehov som barnet har är kärlek, upplevelsen av omsorg, att känna tillhörighet och att känna att man är älskad. (Kanninen, Sigfrids, Backman, 2009, s. 19).

Som egenvårdare är det viktigt att man vet på vilken nivå barnet befinner sig inom olika utvecklingsområden (t.ex. motorik eller språkutveckling) och att man vet vilket steg som är det nästa i utvecklingsnivån för barnet. Det är inte egenvårdaren själv som är ansvarig för planeringen av detta utan hela gruppen med pedagoger tar del av alla barn i gruppen och funderar tillsammans hur utvecklingen ska gå vidare. (Kanninen, Sigfrids & Backman, 2009, s. 38-40).

Som egenvårdare kan man visa barnen i sin grupp att man bryr sig om dem och ge dem trygghet genom att:

- Säg barnets namn på morgonen och ge hen ett leende.
  - Var på barnets nivå när du pratar med hen.
  - Berätta vilka bestämmelser och regler det finns i småbarnsgruppen.
  - Lär känna vad barnet är intresserat av och vad hen har för styrkor.
  - Lyssna på barnet och lär även barnet att lyssna på andra i gruppen.
  - Ge beröring till barnet genom t.ex. klappar och kramar.
  - Lär känna vem som hör till barnets familj och berätta positiva saker som hänt under dagen när du träffar dem.
  - Visa barnet att du tror på hen och vet att hen kommer att lyckas i olika uppgifter.
- (Kanninen, Sigfrids & Backman, 2009, s. 42-43).

11 Sammanfattning av teorin.

Under barnets första levnadsår är hen helt och hållet beroende av omsorg och stöd från sina föräldrar för att kunna överleva i denna värld, och det enda sättet för ett nyfött barn att visa dess behov av närhet och stöd är genom signaler som till exempel gråt, skrik, skratt eller leenden. Det är av yttersta vikt att föräldrarna kommer till undsättning när barnet signalerar och är i behov av föräldrarnas närhet eftersom att knyta an till sina föräldrar är för tillfället barnets viktigaste uppgift. Anknytningen kan delas upp i fyra olika kategorier: *trygg, undvikande, ambivalent och desorganiserad*.

Anknytningsrelationen är ett specialfall av nära känslomässiga relationer till personer i ens omgivning, dessa relationer är individuella och man kan till exempel inte byta ut en anknytningsperson mot en annan, dock kan en anknytningsperson tillfälligt ersättas av

någon annan. En anknytningsrelation definieras av en känsla av trygghet, tröst och beskydd.

Anknytningsteorins förgrundsfigurer är John Bowlby och Mary Ainsworth. Bowlby var både läkare och psykoanalytiker och Ainsworth var psykolog, de var kollegor och bedrev tillsammans forskning om anknytning. Mary Ainsworth myntade begreppet *en trygg bas*, detta begrepp är nu en av hörnstenarna inom anknytningsteorin och används inom anknytningsteorin än idag.

För att barnet ska uppnå ett moget socialt beteende bör hen gå igenom de fyra olika grundläggande stadierna inom anknytningen. Dessa fyra stadier är: sociala relationer oberoende av person, sociala relationer till vissa personer, aktivt kontaktbeteende gentemot utvalda personer och målinriktade relationer.

Faktorer som påverkar vilken typ av anknytningsrelation som utvecklas mellan barn och förälder är kvaliteten av den omsorg och omvårdnad som barnet får, finns det ett samspel mellan barn och förälder eller sker kontakt endast på förälderns villkor, lever barnet i en trygg miljö tillsammans med sina föräldrar eller präglas hens vardag av våld, missbruk och omsorgssvikt?

När barnet befinner sig i småbarnsgruppen är det pedagogernas uppgift att ersätta de ursprungliga anknytningspersonerna och pedagogerna ska även tillgodose barnens anknytningsbehov under dagen. Detta gör pedagogerna genom att till exempel ta emot barnet när hen kommer på morgonen, visa närhet, lyssna, samtala med barnet och finnas där som den trygga hamnen som barnet behöver för att tryggt kunna utforska daghemsmiljön.

12 Metod och tillvägagångssätt

I detta kapitel kommer jag att beskriva och gå igenom vilken metod jag har använt mig av i detta examensarbete och hur arbetsprocessen har sett ut. Utöver det kommer jag även kort att redogöra för teorin om den kvalitativa forskningsmetoden.

12.1 Kvalitativ metod

Metoden som jag har valt att använda mig av är en kvalitativ forskningsmetod. Anledningen till att jag valde just denna metod framför den kvantitativa metoden är för att jag anser att denna metod passar bättre för min undersökning och dess syfte.

Den kvalitativa forskningsmetoden och forskningsintervjun strävar efter att försöka förstå omvärlden ur respondenternas synvinkel, hur de upplever situationer och hur deras egna erfarenheter påverkar deras syn på saker och ting. Forskningsintervjun går att definiera som ett av vardagslivets samtal, men även som ett professionellt samtal, mellan en professionell (intervjuaren) och den intervjuade. En forskningsintervju är ett samtal där man utbyter åsikter om ett tema som båda parter är intresserade av och har åsikter om. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 17-18).

Man kan dela in den kvalitativa forskningsintervjun i sju olika stadier enligt Kvale (2014, s.144-145) Processen ser ut som följande:

1. **Tematisering.** Det första stadiet, tematisering, innebär att man har ett klart ämne och syfte med sin undersökning och denna ska man klargöra för respondenten och även klargöra vad, hur och varför undersökningen görs.
2. **Planering.** Det andra stadiet är planering och handlar om att man som skribent ska planera sin undersökning och intervju noggrant och i bra tid på förhand. När man planerar sin undersökning och intervju bör man beakta alla de sju stadierna.
3. **Intervju.** Det tredje stadiet är intervju. Intervjuerna ska göras enligt en intervjuguide och som skribent bör jag ha klart för mig vilket förhållningssätt jag har till kunskapen jag söker och till respondenten i min undersökning
4. **Utskrift.** Det fjärde stadiet är utskrift. Detta stadie innebär att man går igenom sitt intervjumaterial och överför det från talspråk till skriftspråk.
5. **Analys.** Det femte stadiet är analys. När man ska analysera sin undersökning och sina intervjusvar bör man hitta och använda rätt metod som passar för undersökningens syfte.
6. **Verifiering.** Det sjätte stadiet är verifiering. I detta stadiet ska man bestämma undersökningens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.
7. **Rapportering.** Det sjunde stadiet är rapportering. Rapporteringen innebär att man rapporterar det resultat som man fått fram på ett sådant sätt som uppfyller

och motsvarar vetenskapliga kriterier, de ska även beakta de etiska aspekterna som finns.

Forskningsintervjun kännetecknas av att intervjuaren ställer korta och enkla frågor till respondenten. Respondenten ska få god tid på sig att svara. När man intervjuar en respondent kan man använda sig av olika typer av frågor, som till exempel inledande frågor, uppföljningsfrågor, direkta frågor eller indirekta frågor. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 150-151).

12.2 Tillvägagångssätt

När jag började leta efter respondenter till mitt examensarbete började jag med att söka upp olika daghem i min hemstad, jag hittade några som jag kände till från förr och tog då kontakt med dem. Detta innebär att jag använde mig av bekvämlighetsurval. Bekvämlighetsurval innebär att man väljer sådana respondenter som till exempel finns nära till hands eller är bekanta från förr, vilket var fallet för min del. (Holme & Solvang, 1997, s. 183).

Jag valde att endast intervjuar tre stycken respondenter varav två var från samma daghem men från olika avdelningar. Detta var ett medvetet val eftersom att jag anser att det ger mig en bredare syn på begreppet anknytning än om respondenterna skulle ha varit från samma avdelning. Alla småbarnspedagoger som jag intervjuade arbetar i småbarnsgrupper där barnen är mellan 3-5 år gamla, jag sökte specifikt efter respondenter som arbetar med denna åldersgrupp eftersom att jag anser att man kan upptäcka anknytningsbeteendet lättare i denna åldersgrupp än vad man kan i yngre åldersgrupper.

Intervjuerna skedde enskilt eftersom att jag inte ville att respondenterna skulle påverkas av varandras svar på frågorna som jag ställde dem. Jag valde även att själv besöka dessa daghem och göra intervjuerna där, eftersom att jag anser att man som respondent är bekvämare i sådana miljöer som man är bekant med från förr.

12.3 Datasekretess

Innan jag påbörjade mina intervjuer berättade jag för respondenterna vad intervjun kommer att gå ut på och att jag arbetar enligt tystnadsplikt, vilket innebär att jag inte kommer att dela med mig av respondenternas namn, ålder eller arbetsplats. Jag frågade

även lov att banda in intervjuerna på min mobiltelefon innan jag började med intervjuerna. Alla respondenter gav sitt samtycke. Intervjuerna raderades efter att jag gjort mina utskrifter.

12.4 Analyismetod och bearbetning

För att analysera metoderna kommer jag att använda mig av metoden teoretisk tolkning. Den teoretiska tolkningen innebär att jag som intervjuare och skribent inte använder mig av specifika metoder eller tekniker när jag analyserar mina respondenters svar. Istället kommer jag att läsa igenom utskrifterna flera gånger och under tiden göra egna reflektioner, anteckningar och tolkningar av de svar som jag har fått av mina respondenter. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 253-254).

I min resultatredovisning kommer jag att använda mig av citat som ursprungligen kommer från mina respondenters intervjusvar.

13 Resultatredovisning

Detta kapitel kommer att bestå av redovisning av de resultat som kommit fram i mina intervjuer. Metoden som jag har använt mig i min undersökning är kvalitativ och därför kommer jag redogöra för mina undersökningsresultat i textformat. I kapitlet kommer jag att använda mig av citat från respondenterna samt egna tolkningar av intervjusvaren. Jag anser att citaten bidrar till att texten känns mera lättläst och förståelig. Intervjufrågorna kommer att redovisas i samma ordningsföljd som de ställdes i intervjuerna.

De som har deltagit i mina intervjuer kommer att benämnas som respondenter i resultatredovisningen. Vissa långa citat har jag valt att förkorta genom att endast ta med de viktigaste delarna av citaten.

Förkortningarna markeras med (---) och kan finnas i början, i mitten eller i slutet av ett citat. Citaten i resultatredovisningen kommer att skrivas med *kursivstil*.

Jag har intervjuat tre stycken respondenter. Samtliga respondenter arbetar som småbarnspedagoger i småbarnsgrupper som har barn i åldern 3-5 år. Åldern hos respondenterna är ungefär 30-60 år.

13.1 Hur beaktar ni anknytningsteorin?

Jag påbörjade mina intervjuer med att ställa frågan *beaktar ni anknytningsteorin i er verksamhet? På vilket sätt?* Teori om detta finns i kapitel 9 och 10. Svaren mina respondenter gav på denna fråga var likstämmiga, alla tre var överens om vad som var viktigt att beakta när man använder anknytningsteorin i en småbarnsgrupp.

''(---) bemötandet av familjen så att barnet ska se och känna (---) att de hör ihop och att de är välkomna, och när det gäller tillvaron här på dagiset så vill vi ju helst ha den stadigvarande personalen på plats.''

''Framförallt genom att vi faktiskt försöker vara närvarande, alltså inte bara genom att vara på plats utan att verkligen vara närvarande genom kommunikation (---) Det är så jätteviktigt att vara närvarande och lyssna och att inte ha så bråttom.''

''(---) då barnen är nya så då kräver det ju mera jobb av oss, att man lägger mera tid på att faktiskt försöka bygga upp det här förtroendet och relationen. Vissa har ju lättare att ta kontakt och anknyta till nya personer och för vissa tar det mera tid. (---) man kan inte behandla två barn på samma sätt för man måste prova sig fram och lära känna barnen. Man känner nog när man får den här kontakten med ett barn''

13.2 Kunskap om anknytningsteori

Intervjuerna fortsatte med frågan *Har du studerat anknytningsteorin i din utbildning till småbarnspedagog?* Denna fråga ville jag ställa mina respondenter eftersom att anknytningsteorin idag är en viktig del av vår utbildning till småbarnspedagoger och för att få se när och var de har fått information om detta. Jag ville även få en bild av pedagogernas teoretiska bakgrund inom detta ämne. Två av mina respondenter hade inga minnen av att detta togs upp under tiden de studerade till småbarnspedagoger.

''(---) nog tror jag att vi pratade om det, men jag kommer faktiskt inte ihåg eftersom att det är så länge sedan, (---) jag hoppas att den fanns med då men jag minns faktiskt inte.''

''Om jag ska vara riktigt ärlig så minns jag inte, (---) jag antar att jag nog har läst det någonstans, men det är ingenting som jag kan säga att jag minns att vi har gjort.''

''Nog pratade vi om det i utbildningen, jag vet att vi nog har gått igenom det, men sen lär man ju sig med tiden när man arbetar, det blir på något sätt så självklart då så man tänker inte på det, (---) men exakt vad vi gick igenom kan jag inte komma ihåg.''

13.3 Anknytningens betydelse i den dagliga verksamheten

Intervjuerna fortsätter och jag ställer frågan *Anser du att det är viktigt att ha med anknytningsteorin i den dagliga verksamheten?* Respondenterna var överens i denna fråga. Alla ansåg att det är viktigt att man beaktar och använder sig av anknytningsteorin i den dagliga verksamheten eftersom att det är av yttersta vikt att barnen i gruppen ska känna sig trygga med pedagogerna.

''Just för att det är grunden till trygghet, just för att barnen ska kunna känna tillit till personer, till den vuxna så är den nog så viktig.''

''Jo jag tycker att det är viktigt för att om vi inte har den här relationen så lär vi oss ingenting heller.''

''Nog är det bra att ha en teori bakom det man gör så att man vet vad som är viktigt och varför det är viktigt.''

13.4 Anknytningsbeteende hos barnen i småbarnsgruppen

En av mina frågeställningar i detta examensarbete var att undersöka ifall man som pedagog kan se vilken typ av anknytning barnen i småbarnsgruppen har, och därför fortsatte jag intervjuerna med frågan *Kan man se vilken typ av anknytning ett barn har?* Två av respondenterna svarade att det nog går att se detta hos barnen, speciellt om barnet har en otrygg anknytning. En av respondenterna svarade även att detta syns speciellt bra hos barn som har föräldrar som nyss har separerat.

Respondenterna berättade:

''Jo. Man ser nog det alltså på barnen som har en situation där de inte riktigt vet vart de ska knyta sig an, att var är min trygghet? I synnerhet de barn där föräldrarna nyligen har separerat (---) man ser nog på dem att de inte mår bra.''

''Jo, man kanske inte får tolka för snabbt (---) men när man har något barn en längre tid så nog har man ju ofta, lite sådär en intuitivt en känsla av att nu är det nog inte riktigt bra med hen.''

''Jag tycker personligen att redan första gången man träffar ett barn så kan man få lite vibbar om det, alltså kommer det här att bli lite knepigare och kommer man bli tvungen att sätta lite extra tid på hen eller kommer det att gå ganska lätt? Man märker nog det ganska snabbt.''

Som följdfråga ställde jag frågan *Hur kan man se det?* Två av respondenterna fortsatte:

''Det kan vara lite åt båda hållen, antingen riktigt flyktigt beteende eller riktigt klängigt, det kan variera jättemycket och nog tar det ju ibland för barn också riktigt länge att anknyta till oss också.''

''(---) man kan se det på barn som är väldigt utåtriktade och som gärna pratar och svarar på frågor när man träffar dem första gången, (---) men så finns det ju de som är mera tystlåtna och gömmer sig bakom mamma eller pappa och som inte vill svara och helst vill gå hem igen.''

13.5 Arbetsmetoder för att främja anknytning

Ett av mina syften till att göra denna undersökning var att undersöka om det finns specifika arbetsmetoder som används inom småbarnspedagogiken för att främja anknytningen hos barn och därför ville jag fråga respondenterna om de själva använder sig av dessa arbetsmetoder i sina grupper (teori och metoder tas upp i kapitel 10 i detta examensarbete). Frågan jag ställde mina respondenter var *Använder ni er av specifika arbetsmetoder för att främja anknytningen?* Två av pedagogerna använde sig inte av någon specifik metod för att främja anknytningen (som till exempel egenvårdarmodellen), dock utformar de sitt dagliga arbete med anknytningsteorin i baktanken. Så här svarade de:

''Vi jobbar väldigt mycket med familjen, vi satsar på familjen som helhet. (---) Redan på den första träffen brukar jag säga att det här är ju inte barnens dagis, utan det här är familjens dagis och ni ska vara en del av det. (---) Utöver detta ska alla barn mötas varje dag med namn när de kommer, föräldrarna också.''

''Nej, bara att vi är väldigt överens i vårt arbetsteam om att man sätter väldigt mycket tid på att vara med dem. Det viktigaste är inte var vi har presterat eller gjort under dagen.''

''Vi har inte någon specifik modell som vi använder oss av, man måste bara känna sig fram och prova sig fram, och jag tror redan det att man försöker prata mycket med barnen om allt och visa intresse för hen (---) att man också pratar om sånt som händer utanför dagiset, att man låter dem berätta om sånt är viktigt. Även att man tar tillfället i akt i t.ex. tamburen när de ska klä på sig om man hjälper dem med stövlarna (---) att de då får känna sig sedda betyder mycket. ''

13.6 Påverkas barnets tid i småbarnsgruppen av en otrygg anknytning?

Intervjuerna fortsätter med frågan *På vilket sätt påverkas barnets tid i småbarnsgruppen om hen har en otrygg anknytning?* Två av respondenterna anser att ifall barnet har en otrygg anknytning så är det pedagogernas roll att bli barnets trygga punkt i vardagen. En av pedagogerna anser att det kan kännas skönt och avslappnande att komma till dagis för ett barn med en otrygg anknytning.

''Alltså det gör ju dem mera misstänksamma (---) så för att barnen ska kunna börja lita på oss så krävs det att vi är närvarande vuxna, att se och höra barnen och ta det lugnt runt barnen.''

''Jag hoppas ju att det i så fall är vi som blir det trygga för barnet, allihopa behöver få trygghet från någon. (---) för vissa barn är det en lättnad att komma till dagis, det märker man. Att vissa nästan pustar ut när de kommer hit (---) för vissa tror jag faktiskt att det är vila att få komma hit. Att kunna lita på att här får jag vara som jag är. Här går vi ut, sen äter vi och går på vilan, sen går vi ut igen. Man vet vad som händer här.''

''Vi har nog haft såna barn som inte har en så trygg hemmiljö och vi kan ju inte göra så mycket mer än att försöka göra det bästa av den tiden som de spenderar här, (---) jag tror att det är viktigt just då att vi i personalen är stabila och kör på med våra rutiner och att de åtminstone här får känna sig trygga. (---) de måste få den där känslan att de ändå kan lita på oss vuxna.''

13.7 Hur kan pedagogen tillgodose barnens anknytningsbehov?

En av mina frågor berör pedagogens uppgift som anknytningsperson och hur hen kan tillgodose barnens anknytningsbehov under de timmar som de spenderar tillsammans i småbarnsgruppen (i kapitel 9 skriver jag specifikt om hur man kan tillgodose barnens anknytningsbehov under dagens lopp). Frågan som jag ställde mina respondenter var *På vilket sätt tillgodoser ni barnens anknytningsbehov?* Alla respondenter hade liknande svar och alla höll fram vikten av att ta tillvara de små stunderna man får tillsammans med varje barn, som till exempel när man hjälper dem i olika situationer.

Respondenterna svarade:

'' (---) man försöker vara så närvarande som man bara kan och att man svarar barnen, att man finns där, lyssnar och pratar med barnen. (---) man sätter sig ner, ger barnen tid och den hjälp som de behöver och då när jag klär på ett barn så pratar jag bara med just det barnet, att då finns jag bara för just det barnet. (---) man ska ta tillvara de små stunderna man får med barnen. ''

''Berör dem, nämner dem vid namn, ögonkontakt och bara genom att överhuvudtaget visa glädjen av att hen är här. Det som jag brukar tänka är att barnen ska bli självständiga och klara sig själva, men att man ändå hjälper till med gummistövlar och vantar (---) för att få den där direkta kontakten med dem för en liten stund, att det bara är du och jag just nu. ''

''Till exempel på morgonen när de kommer så far man alltid och möter dem i tamburen och säger ''god morgon, hur är det idag?'', att man har ögonkontakt med både barnet och föräldrarna, (---) barnen ska känna sig välkomna när de kommer till dagis. ''

13.8 Påverkas barnens framtid av deras anknytning?

Jag var även intresserad av att undersöka ifall pedagogerna anser att barnens anknytning kommer att påverka deras liv på långsikt. Därför ställde jag dem frågan *Tror du att barnets framtid påverkas av vilken anknytning hen har i denna ålder?* Respondenterna hade olika åsikter om huruvida barnen blir påverkade på långsikt eller ej.

''Hmm... Njaa.. Nog kan det bra göra det, alltså det kan påverka allt från relationer till yrkesval och allt sånt (---) men man hoppas ju att om det fallerar i den här åldern, att de på något vis hinner bearbeta det och ta igen det. ''

''Jo jag tror att det påverkar jättemycket, jo de ska ju ha sina relationer senare i livet också. Det kommer ju ett liv efter det här också. Både vänskapsrelationer och kärleksrelationer, man vet ju själv hur påverkad man är av det man har varit med om i livet. Och jag tror ju att det aldrig är försent att förändra saker, men det är ju klart att det blir svårare med tiden.''

''Mm, det tror jag absolut. Just det där att de redan från att de är små lär sig att man kan lita på vuxna så det sätter nog tonen för resten av ditt liv, för om man inte får känna det som liten, att man kan lita på någon så nog är man otrygg.''

13.9 Anknytningsrelationen mellan barn och förälder

För att fortsätta intervjun ändrar jag fokus från pedagogen och barnets relation till föräldern och barnets relation, jag frågar mina respondenter *På vilket sätt syns anknytningsrelationen mellan barn och förälder?*

''(---) det beror på även här hur man tolkar det. Men... jag tror inte det viktigaste är att man säger ''Mamma älskar dig!'' 10 gånger, utan att man ger dem den här lilla stunden även fast man har bråttom. Att man inte hela tiden berättar för barnet att ''Oj jag har så bråttom'', (---) för det här ger ju egentligen signaler till barnet att nu är den här stunden med dig inte viktig för mig.''

''(---) man hinner nog se hur deras förhållande är, just för det att vi ser ju dem varje morgon, vi ser dem varje eftermiddag när de far hem och hur barnet beter sig då. Sen finns det ju barn som aldrig ska fara hem, men det har inte med saken att göra. Det handlar kanske mera om hur föräldrarna beter sig när de ska komma och hämta barnet och det här när de ska säga hejdå.. (---) det märks just på barnets beteende gentemot föräldrarna men även hur föräldrarna är mot barnet.''

''Man hinner nog se den, det tycker jag nog. Man hinner se ganska mycket i tamburen faktiskt hur det är där hemma, fast det bara är frågan om några minuter, (---) man hör ju samtalet mellan dem.''

När respondenterna hade berättat färdigt ställde jag följdfrågan, *Hur stöder ni föräldrarna i detta?*

''Vi pratar mycket med föräldrarna och jag tycker att det är jätteviktigt att man har en bra relation med föräldrarna, att man ger dem tid också. (---) det finns många föräldrar som behöver extra stöd.''

''Bland annat genom att just berätta på det första informationsmötet hur vi gör och varför vi gör det, och förklarar vikten av att barnet har trygga personer runt sig.''

''(---) man kan till exempel fråga av föräldern att ''jag ser att hen trotsar dig mycket nu, är det lika där hemma? Finns det något vi kan hjälpa er med?'' (---) då kan föräldern öppna sig och berätta.''

13.10 Övriga kommentarer

Två av respondenterna tog upp deras frustration över smarttelefoner och framförallt den överdrivna användningen av dem när föräldrar är tillsammans med sina barn. Båda uttryckte oro och skäl till att tro att detta påverkar anknytningen mellan barn och förälder negativt.

''(---) jag tycker att det farligaste hos helt vanliga familjer idag är mobiltelefonerna (---) alla de här unga mammorna med sina telefoner, och bredvid dem sitter barnet och pratar och försöker få kontakt med mamman men hon säger bara ''jajaja'' och sen fortsätter hon med telefonen igen.''

14 Slutdiskussion och kritisk granskning

Det sista kapitlet i mitt examensarbete representerar en sammanfattning av hela arbetet samt en kritisk granskning av hela processen. Syftet med examensarbetet var att utforska hur anknytning tar sig i uttryck i en småbarnsgrupp, specifika arbetsmetoder som används för att främja anknytning, vilka faktorer påverkar anknytningen och hur man som pedagog kan tillgodose barnens anknytningsbehov. I mitt examensarbete finns det fyra viktiga frågeställningar: Kan man som pedagog se vilken typ av anknytning ett barn har, hur mycket vet småbarnspedagogerna om anknytningsteorin, på vilket sätt påverkas barnets tid i småbarnsgruppen om hen har en otrygg anknytning och finns det specifika arbetsmetoder man kan använda när man arbetar i en småbarnsgrupp när det gäller anknytning?

När jag skulle börja skriva mitt examensarbete tog det inte länge förrän jag kom på att det var anknytning jag ville skriva om. Jag har länge haft ett intresse för psykologi och jag vet hur viktigt det är att ett barn får en trygg start i livet med föräldrar/vårdnadshavare som är närvarande och lyhörda för barnets behov. Jag anser att anknytningen hos ett barn i denna ålder kommer att påverka alla dess relationer som hen kommer att ha i framtiden, och just därför tycker jag att det är så viktigt att man inom småbarnspedagogiken har kunskap om detta ämne så att man kan tillgodose behovet av trygghet hos alla barn i småbarnsgruppen och speciellt hos de barn där det fallerar.

Examensarbetet är indelat i två delar, varav den första delen består av en grundlig genomgång av anknytningsteorin. Den andra delen av examensarbetet består av en undersökning som är gjord med småbarnspedagoger som arbetar i småbarnsgrupper. I undersökningsprocessen använde jag mig av den kvalitativa forskningsintervjun som metod och för att analysera intervjustvaren använde jag mig av teoretisk tolkning som analysmetod. Totalt deltog det tre respondenter i min undersökning och alla mina respondenter arbetar i småbarnsgrupper där barnen är 3-5 år gamla.

Jag anser att frågorna som jag använde i mina intervjuer var relevanta och ledde till att jag fick svar på mina frågeställningar. Nu i efterhand skulle jag nog ändra lite på mina frågor så att de blev mera öppna och helt frångå ledande frågor i intervjuerna. Valet av respondenter var bra och jag anser att det faktum att vi var bekanta från förr inte påverkade slutresultatet av intervjuerna negativt, jag tror till och med att det påverkade dem positivt eftersom att de känner förtroende för mig som studerande och blivande småbarnspedagog.

Den litteratur som jag har använt mig av i examensarbetet anser jag att är relevant och trovärdig. Litteraturen och de övriga källorna jag har använt mig av är vetenskapliga och ökar därför validiteten och reliabiliteten av detta arbete. Det har varit lätt att hitta bra källor till detta examensarbete.

Undersökningen visade att mina respondenter hade en god kunskap om anknytningsteorin och visade stor medvetenhet över hur viktigt det är att barn har en trygg uppväxt och en trygg tillvaro i denna ålder. Respondenterna framhöll även hur viktig roll och hur mycket ansvar vi småbarnspedagoger har som anknytningsperson för barnen. Något som jag tyckte var intressant att respondenterna påpekade var att de anser att smarttelefonerna har en påverkan på kvaliteten av anknytningsrelationen mellan barn och föräldrar, att den

försämrar på grund av att smarttelefonen tar uppmärksamheten från barnet som behöver den.

För att kritiskt granska mitt examensarbete anser jag att jag borde ha satt mera tid på att formulera mina intervjufrågor och satt mera tid på att hitta flera respondenter att intervjua. Jag tror inte att resultatet skulle ha blivit mycket annorlunda om jag skulle ha gjort så, men jag tror att jag skulle ha fått ett bredare perspektiv och mera information om just arbetsmetoder om det deltog flera respondenter i mitt examensarbete.

Att skriva detta examensarbete har varit en lång och lärorik process och jag är glad över att jag valde att skriva om just detta ämne. Anknytning är något som alltid kommer att vara viktigt inom småbarnspedagogiken och därför vet jag att jag kommer att ha nytta av detta arbete i framtiden.

Jag är mycket tacksam över att respondenterna tog sig tid att ställa upp i detta examensarbete. Som avslutning vill jag påpeka att det har varit otroligt givande och intressant att arbeta med detta examensarbete och jag är nu inspirerad att fortsätta ut i arbetslivet.

Källförteckning

Askland, L., & Sataøen, L. O., 2003, *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*, Stockholm: Liber.

Bacon, H., & Richardson, S., 2001, Attachment Theory and Child Abuse: An Overview of the Literature for Practitioners, *Child Abuse Review*, 10(6), s. 377-397.

Bowlby, J., 2010, *En trygg bas – kliniska tillämpningar av anknytningsteorin*, Stockholm: Natur & Kultur.

Brandtzæg, I., Torsteinson, S., & Øiestad, G., 2016, *Se barnet inifrån – att arbeta med anknytning i förskolan*, Stockholm: Natur & Kultur.

Broberg, M., Hagström, B., & Broberg, A., 2012, *Anknytning i förskolan – Vikten av trygghet för lek och lärande*, Stockholm: Bokförlaget Natur & Kultur.

Broberg, A., Risholm Mothander, P., Granqvist, P & Ivarsson, T., 2008, *Anknytning i praktiken – Tillämpningar av anknytningsteorin*, Stockholm: Natur & Kultur.

Fahrman, M., 1991, *Utvecklingspsykologi för förskolan*, Lund: Studentlitteratur.

Grina, T., 2015, *Den livsviktiga anknytningen*, Stockholm: Gothia Fortbildning.

Hart, S., & Schwartz, R., 2010, *Från interaktion till relation – Om anknytningsteori*, Stockholm: Repro AB.

Holme, I., & Solvang, B., 1997, *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund: Studentlitteratur AB.

Hwang, P., Lundberg, I., Rönnerberg, J & Smedler, A-C, 2007, *Vår tids psykologi*, Bokförlaget Natur & Kultur.

Hwang, P., & Nilsson, B., 2011, *Utvecklingspsykologi*, Stockholm: Natur & Kultur.

Kanninen, K., Sigfrids, A., & Backman, A., 2009, *Med barnaögon – Egenvårdarmodellen ett verktyg till en trygg och trivsamt dagvård*, Helsingfors: AB Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.

Karlsson, K., 2009, *Anknytning – Om att tolka samspelet mellan föräldrar och små barn*, Stockholm: Gothia Förlag.

Karlsson, L., 2001, *Psykologins grunder*, Lund: Studentlitteratur.

Killén, K., 2014, *Förebyggande arbete i förskolan – samspel och anknytning*, Lund: Studentlitteratur AB.

Kvale, S., & Brinkmann, S., 2009, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur AB.

Kvale, S., & Brinkmann, S., 2014, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur AB.

Lapsi-asia, u.å., *FN:s konvention om barns rättigheter* [Online]
<http://lapsiasia.fi/sv/lapsen-oikeudet/> [Hämtad 19.03.2017]

Utbildningsstyrelsen, 2016, *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* [Online]
http://www.oph.fi/download/179348_grunderna_for_planen_for_smabarnspedagogik_2016.pdf [hämtad 01.12.2016]

Wennerberg, T., 2013, *Själv och tillsammans – Om anknytning och identitet i relationer*, Stockholm: Natur och kultur.

Wennerberg, T., 2010, *Vi är våra relationer – Om anknytning, trauma och dissociation*, Stockholm: Natur och kultur.

Finlands författningssamling

Lag som småbarnspedagogik, 19.01.1973/36, <http://www.finlex.fi/sv/> [Hämtat: 28.10.2016]

Socialvårdslag, 30.12.2014/1301, <http://www.finlex.fi/sv/> [Hämtat: 28.10.2016]

Bilagor.

1. Beaktar ni anknytningsteorin i er verksamhet? På vilket sätt?
2. Har du studerat anknytningsteori i din utbildning till barnträdgårdslärare?
3. Anser du att det är viktigt att ha med anknytningsteorin i den dagliga verksamheten? Varför?
4. Kan man se vilken typ av anknytning ett barn har? Hur kan man se det?
5. Använder ni er av specifika arbetsmetoder för att främja anknytningen?
6. På vilket sätt påverkas barnets tid i småbarnsgruppen om hen har en otrygg anknytning?
7. På vilket sätt tillgodoser ni barnens anknytningsbehov?
8. Tror du att barnets framtid påverkas av vilken anknytning hen har i denna ålder?
9. På vilket sätt syns anknytningsrelationen mellan barn och förälder? Hur stöder ni föräldrarna i detta?
10. Övriga kommentarer.